

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı Üzerine Notlar...

HEDEF Mİ, HAYAL Mİ?

Oğuz Türkyılmaz
MMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı
oguz.turkyilmaz@mmo.org.tr

3 Aralık 2014 günü lüks bir otelde, kalabalık bir topluluğa, gösterişli bir etkinlikle sunulan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) 2015-2019 Stratejik Planı, elektrik üretiminde gerçekleşmesi çok zor hedefler koydu. Kalkınma Bakanlığı'nca geçen ay yayımlanan "Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretim Programı Eylem Planı" ile de çelişkili ve uyumsuz hedefler öngörüyor.

Abartılı Hedefler HES'lerle Başlıyor

Eylem Planı, ilk hatayı; baz aldığı 2014 yılı HES'lere dayalı elektrik üretiminde yapıyor. Eylem Planı'na göre, 2014'de hidrolik enerjiden elektrik üretim miktarı 66 teravat saat (TWh) kabul edilmiş. Oysa 2014 geçici sonuçları 40.4 TWh rakamını gösteriyor. Bu gerçekleşme, iktidarın 66 TWh kabulünün yüzde 38.8 gerisinde. Eylem Planı, bu verilere göre, hidrolik enerjiden elektrik üretim miktarının, 4 yılda yüzde 125'lik bir artışla, 40.4 TWh'dan 91 TWh'a ulaşacağını öngörüyor.

Eylem Planı, 2014-2019 dönemi için hidrolik enerjiden elektrik üretim kurulu gücünde 10 bin megavat (MW) kapasite artışı öngörüyor. Strateji Belgesi ise 2015-2019 döneminde kurulu güçte yüzde 36 oranında, 8 bin 514 MW'lık bir artış öngörüyor. Strateji Belgesi'nin HES'ler için öngördüğü kurulu güç artışının gerçekleşmesi için, Temmuz 2014 itibarıyla Enerji İyhasası Düzenleme Kurumu'ndan (EPDK) lisans alan ve toplam 14 bin 8.45 MW kurulu güçte olan yatırım aşamasındaki tüm HES projelerinin yüzde 60.88'inin, önümüzdeki 5 yıl içinde tamamlanması gerekiyor. Oysa Temmuz 2014 tarihli EPDK verilerine göre, lisans alan projelerin yüzde 34.8'i EPDK'ya bilgi bile vermezken, yüzde 25.6'sının yatırım gerçekleşme oranı yüzde 10'un altında. Başka bir ifadeyle henüz yatırıma başlamamış. Yatırım gerçekleşme oranı yüzde 35'in üzerinde olan projelerin kurulu güç toplamı ise yalnızca 3 bin 10.63 MW'dır.

Bu veriler, hidrolik enerjiden elektrik üretimine ilgili olarak, gerek Eylem Planı'nın, gerekse Strateji Belgesi'nin hedeflerinin gerçekçi olmadığını ortaya koyuyor.

Kömürde Gerçekleşmesi İmkansız Hedefler

Eylem Planı; 2013 yılında 32 TWh olan yerli kömür kaynaklı elektrik enerjisi üretiminin yüzde 78 artışla 2018 yılında 57 TWh'a çıkarılmasını hedefliyor. Bu hedefe ulaşabilmek için 2014'de yüzde 34, 2015'de yüzde 26 gibi fantastik üretim artışları öngörülüyor.

Strateji Belgesi ise, yerli kömüre dayalı elektrik üretiminde 5 yılda yüzde 83 bir artış hedefi koyuyor. Temmuz 2014 itibarıyla EPDK'dan lisans alan ve toplam 4 bin 892.14. MW

kurulu güçte olan yatırım aşamasındaki tüm yerli kömüre (linyit, taş kömürü, asfaltit) dayalı elektrik üretim projelerinin devreye gireceği öngörülüyor. Bu gerçekleşmesi çok zor bir öngörü. 2013'de 32.4 milyar kWh olan kömüre dayalı elektrik üretimini 60 milyar kWh'a ulaştırmak, izlenen politikalarla mümkün değil.

Özelleştirilecekleri gerekçesiyle, yıllardır kamu santrallerinde üretim artışına yönelik ciddi rehabilitasyon çalışmaları yapılmadığı gibi, özelleştirilen linyit santrallerinde de kayda değer bir yenileme, kapasite artırımı yatırımı söz konusu olmamıştır.

İktidarın gerek Eylem Planı'nda, gerekse Strateji Belgesi'nde linyit potansiyelinin değerlendirilmesi için önerdiği politika; "Afşin Elbistan, Konya Karapınar gibi büyük havzaların termik santral kurulmak üzere talep garantisi-hasilat paylaşımı şeklinde veya belirli bir süre alım garantisinin sağlandığı Yap-İşlet veya Yap-İşlet-Devret modeliyle ihaleye çıkarılması"dır. Yani başka bir ifade ile kömür sahalarının, uluslararası şirketlere altın tepsi içinde sunulmasıdır. Bu amaçla, TAQA, Katar, Güney Kore, Çin ve Katar firmalarıyla yapılan görüşmelerden; bugüne değin sonuç alınmamıştır. Yabancı bir şirketle bugün anlaşmaya varılsa bile, sözü edilen havzalarda madencilik ve santral yatırım projelerinin, 10. Kalkınma Planı (2014-2018) veya ETKB Stratejik Planı (2015-2019) döneminde sonuçlanması olası gözükmemektedir.

İktidarın bu alandaki politikasının diğer bileşeni de, kalan sahaların da özel sektöre açılması ve redevans usulüyle ihale edilmesidir. Bu doğrultuda bugüne değin yapılan ihalelerin sonuçları yeterince değerlendirilmeden, üstlenilen projelerin gecikme/gerçekleşmemelerin nedenleri iyice çözümlenmeden, teklif veren firmaların teknik deneyim ve güçlerinin teklif verdikleri maden işletme, santral tesis etme ve işletmeye uygun olup olmadığını irdelemeden; getirilen çözüm önerileri de geçersizdir. Eylem Planı'nda sözü edilen sorunlara değinmeden, sorun yalnızca firmaların verdiği teminat miktarlarıyla sınırlıymışçasına, çözüm önerisi olarak teminatları yükseltmeyi önermek, konuya yaklaşımdaki ciddiyetin düzeyini ortaya koymaktadır.

Öte yanda, Türkiye'nin kömür madenciliğindeki durumu ortada iken, Eylem Planı'nda yer alan "uygun ülkelerde yurtdışı kömür ruhsatı alma, arama, kömür ve enerji kaynağı olarak kullanılacak madenlerin aranması, üretimi ve ithalatı" amacıyla bir şirket kurulması önerilmektedir.

RES Hedefleri de Sorunlu

Rüzgar enerji santrallerinde (RES) 2014 sonunda 3 bin 629.7 MW olan kurulu gücü, Strateji Belgesi'nde belirtilen

10 bin MW hedefine ulaştırmak için, 2015-2019 arasında her yıl 1274 MW kapasiteyi devreye almak gerekecektir. Başka bir deyişle, önümüzdeki 5 yılın her günü 3-4 MW rüzgar türbinini üretime başlatmak zorunluluğu söz konusudur. Temmuz 2014 itibariyle lisans alan tüm RES'lerin 7 bin 445.05 MW olduğu göz önüne alındığında, bu projelerin yüzde 87'sinin 5 yıl içinde sonuçlanmasını öngörmek, imkansız olmasa da, gerçekleşmesi çok güç bir hedef olup; çok ciddi bir çalışmayı gerektirecektir.

Jeotermalde Hesap Hataları

Jeotermale dayalı elektrik santrallerinin kurulu gücü 2014 Kasım sonunda 404.9 MW'a ulaşmışken, Strateji Belgesi'nde 2015 için 360 MW, 2016 için 420 MW kurulu güç hedefleri öngörmek ise, Strateji Belgesi'nin ciddiyetinin ve verilerinin güvenilirliğinin sorgulanması gerektiğine işaret ediyor.

Lisans alan ve yatırım sürecinde olan jeotermal elektrik santrallerinin kurulu gücü 428.94 MW'dir. Öte yanda, 4 Kasım 2014 itibariyle toplam 402.87 MW kapasitede 22 proje ise, lisans başvuru sürecinin çeşitli aşamalarında. Yaklaşık 150-200 MWe için de arama, saha çalışmaları devam etmektedir. Elektrik üretimi amaçlı tüm bu projeler gerçekleşir ise; bu proje stoku, iktidarın 2019 için koyduğu 700 MW'lık hedefini ikiye katlayabilecektir. Ancak bu rakam bile, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Enerji Enstitüsü'nün 2 bin MW öngörüsünün çok gerisindedir. ETKB'nin jeotermal elektrikle ilgili hedefleri güncellemesi gerekmektedir.

Güneş Bize Uzak

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Enerji Çalışma Grubu Üyesi Şenol Tunç'un Türkiye'nin birçok yöresinde yaptığı inceleme ve ölçüm çalışmalarına göre yaklaşık 11 bin km² alana tesis edilecek güneş enerji santralleri (GES) ile 363 TWh elektrik üretmek; çatı uygulamalarıyla bu rakamı 400 TWh'ye çıkarmak mümkündür. Böyle büyük kapasitede potansiyel değerlendirmeyi beklerken, 2015'de izin verilecek GES projelerinin toplamı 600 MW, yeni başvurular için tarih ise 2015 baharıdır. 2019 hedefi ise 3 bin MW ile sınırlı tutulmuştur. Bu tablo, iktidarın güneş enerjisine ne denli uzak olduğunu ortaya koymaktadır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretimine ilgili Stratejik Plan'da yer alan hedefler tartışmalı ve sorunludur. Hal böyle iken, Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretim Programı Eylem Planı'nda yer alan 2018'de, abartılı HES'ler dışı yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretimini yüzde 190 arttırma hedefinin de, ciddiye alınacak bir tarafı yoktur.

Doğalgaza Dayalı Elektrik Üretimi Azalacak mı?

Her ne kadar 2013 elektrik üretimi içinde doğalgazın payı yüzde 43.8 olarak gerçekleşmişse de, 2014 geçici so-

nuçlarına göre bu oran yüzde 48.66'dır. Aralık 2014 sonu itibariyle doğalgaz santrallerinin kurulu gücü 21 bin 476.1 MW'tır. Yatırım sürecindeki lisanslı projelerin kurulu gücü 15 bin 897.4 MW iken, EPDK'nın önünde lisans başvuru sürecinde olan projeler ise 20 bin 469.9 MW'a ulaşmıştır. Lisans iptali için başvuran toplam 9 bin 692.06 MW güçteki projelerin mevcut lisanslı proje stokundan düşülüp-düşülmediği bilinmemektedir. Eğer düşülmüş ise, durum daha da vahimdir. Düşülmediği varsayıлып, düşülse bile, yeni proje stoku 26 bin 675.3 MW'a ulaşabilecektir. Daha önceleri bu proje stokunun abartılı olduğunu, ancak 3'te 1'inin gerçekleşebileceğini söyleyen uzmanlar, bu hedefi bugün 3 bin 850 MW'ye çekmiştir. Projelerin ancak yüzde 15'inin gerçekleşebileceğinin öne sürülmesi, plansızlığın boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu plansız yapı göz önüne alındığında, Strateji Belgesi'nde öngörüldüğü gibi, 2019'da 10 puanlık bir düşüşle, elektrik üretimi içinde doğalgazın payını yüzde 38'e düşürmek, izlenen politikalarla olası görünmemektedir.

İthal Kömüre Gözler Kapalı

23 bin 722 MW kapasitesindeki 26 adet ithal kömüre dayalı elektrik üretim santrali yatırımının lisans başvuruları; başvuru, inceleme-değerlendirme aşamasındadır. Bu santrallerin da lisans alması halinde, yatırımları süren 4 bin 786.2 MW proje ile birlikte, ithal kömüre dayalı santrallerin yaratacağı ilave kapasite 28 bin 508.2 MW'a ulaşacaktır. Bu rakama mevcut 6 bin 062.60 MW kurulu güç de eklendiğinde; varılacak kapasite 34 bin 570.80 MW'a ulaşacak ve Türkiye kurulu gücünün yarısına yakın güçte ithal kömür santrali kurulması söz konusu olacaktır. Sektör uzmanları ithal kömüre dayalı santrallerde de, proje stokunu abartılı bulmakta ve birçok projenin gerçekleşmeyebileceği değerlendirmesinde bulunmaktadır. Lisans alan yatırımlardan gerçekleşme oranı yüzde 70'in üzerinde olan 1200 MW kapasiteli santralin devreye girmesi sonrasında, kalan 3 bin 445.5 MW projenin gerçekleşme oranı yüzde 10'un altında olup, 140.7 MW kapasitedeki proje hakkında bilgi yoktur. EPDK sürecindeki projelerden ise uygun bulunan hiçbir proje yoktur. Bu veriler, uzmanların ithal kömür santral projelerinin büyük çoğunluğunun gerçekleşmeyeceği öngörüsünü güçlendirmektedir.

Stratejik Plan'da ithal kömüre dayalı santrallerle ilgili bir değerlendirme bulunmazken, Türkiye dışında kömür madenciliği yapma niyetlerinin ifade edilmesi, ithal kömür santrallerine dayalı elektrik üretiminin sınırlandırılmak bir tarafa teşvik edileceğine işaret etmektedir.

Strateji Belgesi'nde yer alan hedeflerin gerçekleştirilirliliği bir yana, bu hedeflere ulaşmak için uygulanması gereken araç ve politikaların belirtilmemiş olması da Strateji Belgesi'nin geçerliliğine ilişkin soru işaretleri gündeme getirmektedir... ■

Eylem Planı, 2014-2019 dönemi için hidrolik enerjiden elektrik üretim kurulu gücünde 10 bin megavat (MW) kapasite artışı öngörüyor. Strateji Belgesi ise 2015-2019 döneminde kurulu güçte yüzde 36 oranında, 8 bin 514 MW'lik bir artış öngörüyor.